

**МР «Усть-Алданский улус (район)»
МБОУ «Тумульская СОШ имени Василия Михайловича Прокопьева»**

**«НОРУОТ УГЭСТЭРИГЭР
ОЛООУРАН АХСААН ЭБИИ
ДЬАРЫКТАРЫГАР ЗАДАЧА
СУОТТААБЫН»**

**БЭЛЭМНЭНИИ БЕЛЕХ ИИТЭЭЧИТЭ АЛЕКСЕЕВА АНТОНИНА
ИГНАТЬЕВНА**

Актуальноба:

- **10 ахсаан иьинэн билии уонна аахтарыы – бэлэмнэнии белех о5отугар кыра таьымнаах ирдэбил;**
- **о5о булугас ейдеех, толкуйдуур дьо5урун сайынарарга задачалар , эрчиллиилэр кириилэрэ а5ыйах;**

Сыала:

Оскуолаба кириэн иннинээби
саастаах оҕону норуот
педагогикатыгар, угэстэригэр,
сиэригэр-туомугар, олоһор-дьаһабар
олоһуран оҕо толкуйдуур дьоһурун,
еркен ейун сайыннарыы, оҕо
булугас, сытыы, сымса ейдеех
буоларыгар олук ууруу.

Соруктар:

- Дьарык соруктарын урдэтэн, уустугурдан эбии дьарыктаабын.
- Норуот угэстэригэр, олоһор-дьяаһаһар олоһуран задачалары суоттатыы.
- оһо бэйэтэ куннээһи олоһуттан, тулалыыр эйгэтиттэн задача толкуйдуурун ситиһии.

Саха Республикатын национальнай оскуолатын сацардан сайыннарыы концепцията маннык сурун принциптэри тутуьар:

1. о5о оскуола5а кириэн инниттэн тереебут тылынан итиллэр, уерэнэр быраабын толору хааччыйыы;
2. О5о ейе санаата, майгыта-сигилитэ сайдарыгар омук психологиятын уратыларыгар оло5уруу, норуот ыччатын иитэр угэстэрин туьаныы;
3. Уунэр келуенэни национальнай культура5а уьуйуу, ебугэ угэстэрин уерэтии, норуот кутун-сурун, утуе ейун-санаатын киьи-аймах уопсай культуратыгар дьуерэлээн ицэрии.

Этнопедагог В.Ф.Афанасьев саха оҕотун иитэр уерэҕэр хас да суйуеххэ араарар

1. Уунээйини, хамсыыр-харамайы оҕо олох кыратыттан билэр. От-мас хаһан-ханна уунэрин, ону хайдах быһыылаахтык ургууру быһаарар. Кыылы-кетеру, суйуу иититин, сахаҕа сылгы ытык суйуу буоларын билэ улаатар.
2. Куну-дьылы билгэлээн, айылҕаны кэтээн керен, ол билиилэрин улэҕэ-хамнаска туһанарга уерэнэллэр.
3. Ахсаан ейдебулэ куннээҕи олохтон тахсар. Оҕо ахсаан ааһарга ооньууттан саһалаан уерэнэр.

**о5о5о аан мацнайгы математической ейдебулу
билиьиннэрии, сайыннарыы ус сурун соруктаах:**

- 1. О5о кийи быьыытынан сайдарыгар мацнайгы математической ейдебулу туьаныы- ол кеметунэн о5о билэ-кере сатыыр ба5атын, ейун сайыннарыы, дьулуурдаах, тулуурдаах, улгум буолары, онтон да атын утуе сиэри-майгыны ицэрии.**
- 2. О5ону ахсаан аа5арга, кэрици тэцнээн керерге, наардыырга, араарарга эрчийи.**
- 3. Сенсорнай теруту сайыннаран, о5о истиц иэйиитин уьугуннаран, тулалыыр эйгэ5э утуе сыьыаны иити.**

билиьиннэри, сайыннары программата ус салаанан
барар:

1. Сенсорнай теруту сайыннары.
2. Ахсааны билии, ахсаан аабыыта.
3. Математическай логика
мацнайгы ейдебулун кытта
билиьиннэрэн, о5о толкуйдуур
дьо5урун сайыннары.

«Тобул» математика курууога **(бэлэмнэнии белех)**

Куруууок улэтин сыала:

- 1. О5о билэ-кере сатыыр интэриэьин тардыы.**
- 2. Дьарык соруктарын урдэтэн, уустугурдан эбии дьарыктааьын.**
- 3. О5о бэйэтэ куннээ5и оло5уттан, тулалыыр эйгэтиттэн задача толкуйдуурун ситиьии.**

Куруууок 4 хайысхата:

1. Математическай оонньуулар (головоломкалар, таайбарацнар, таабырыннар)
2. Кердеех задачалар
3. Норуот угэстэрин туьанан о5ону толкуйдатар задачалары суоттааьын, задачалары толкуйдааьын.
4. Остуол оонньуулар: тыксаан, хабылык, хаамыска, дуобат, муннук былдьаьыы, тырыыцка, сонор, уксаан, домино, лото.

АЛТЫННЫ ЫЙ

Бастакы нэдиэлэ

1. икки тэц ус муннукта оцор.
2. Ынахха майгынныыр фигураҕа 2 палочканы миэстэтин уларытан теттеру хайыбыннар.
3. Задача «Муцхалаабын»
4. Остуол оонньуута «Муннук былдьабыы»

Иккис нэдиэлэ

1. 7 тырыыцкаттан 3 тэц ус муннугу оцор.
2. 050 аайы таблица бэриллэр. Ханнык уонна хайдах еднеех фигура бу кураанах миэстэ5э суо5уй?
3. Задача «Байанай бэлэ5э»
4. Остуол оонньуута «Сонор»

Уьус нэдиэлэ

1. 9 тырыыцкаттан 1 квадратта уонна 4 ус муннукта оцор.
2. 5 квадраттан 3 палочканы суох оцорон ус эрэ квадраты хааллар.
3. Задача «Теруччу»
4. Остуол оонньуута «Хабылык»

Тердус нэдиэлэ

1. 5 квадраттан 4 тырыыцканы ылан, 2 тэцэ суох квадраты табаар.
2. Биир секуундэ ейдееп кер уонна уруьуйдаа.
3. Задачата толкуйдаа.
4. Дуобат .

Сахалыы задачалар

1. Кун, салгын уонна уу – биьиги доьотторбут
2. Оттуур кэрэ кэм
3. Уйгу-быйац ыьыаьынан
4. Муцхалааьын
5. Теруччу
6. Байанай бэлэьэ
7. Дьеьегей оьото
8. Тымныы кыьын
9. Сахалыы астар
10. Ебугэ оонньуулара
11. Сахалыы кээмэйдэр
12. Сайылыкка
13. Сахам иьиттэрэ
14. Саха сирин омуктара
15. Олоцхо дойдута

Муцхалааьын

1. Биьиги ыалтан ус кийи бугун муцха5а сырытта. Биирдии хамыйах балыгы уллэстибиттэр. Барыта хас хамыйах собо биьиэхэ баарый?
2. Муцха5а бастыц бэчимэьит Ньюкулайга 15 бедец таас собону биэрдилэр. Дьоно онтон биэс собону мииннээтилэр. Хас собону хааллардылар?
3. Бэ5эьээ мин а5ам 7 хамыйах балыгы а5албыта. Ол бугуццу балыгыттан 3 хамыйа5ынан а5ыйах. Бугун а5ам хас хамыйах балыктаа5ый?
4. Задачата толкуйдаа.

Тумук

Оскуола иннинээ5и саастаах о5олор толкуйдуур дьобурдарын сайыннарыыга, математическай интэриэстэрин урдэтиигэ, математическай ейдебуллэрэ сайдыытыгар эбии дьарык туьалаа5а кестер. О5о эбии дьарыктанна5ына ейе-санаата саабыланар, салгыы дэгиттэрдик сайдар, логическай толкуйа лаппа сайдар, билиитин-керуутун тус оло5ор, бэйэтигэр, дьоццо, айыл5а5а сыьыаран сепке туьанар буолар.

О5олор оскуола5а киирэллэригэр математика теруттэрин билэн, ахсааны аа5ан, задачаны суоттаан, сахалар туттар малларын-салларын, иьиттэрин-хомуостарын, астарын-уеллэрин, норуот угэстэрин билэн бараллар. Ахсаан уруогар учугэйдик уерэнэллэр, ситиьэллэр.

